

SVĚT PŘED PRVNÍ SVĚTOVOU VÁLKOU A PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA

1) Situace na Balkáně

1908 - anexe Bosny a Hercegoviny. Rakousko-Uhersko anektovalo Bosnu a Hercegovinu (kterou spravovalo už od roku 1878). To znamenalo definitivní roztržku mezi Rakouskem a Ruskem. Na část Bosny a Hercegoviny si dělali nárok Srbové, v čemž je podporovali Rusové. V roce 1908 také definitivně vyhlásilo nezávislost Bulharsko. V jeho čele stál pak car.

Balkánské války 1912 – 1913

1. balkánská válka 1912 - 1913 - „všichni proti Turecku“.

Turecko x Bulharsko + Srbsko + Černá Hora + Řecko. Turci poraženi, ztrácí všechna území v Evropě kromě Istanbulu. Vzniká samostatná Albánie.

2. balkánská válka 1913 - „všichni proti Bulharsku“.

Při dělení kořisti z předchozí války došlo ke sporům. Hlavně šlo o Makedonii (ta patřila před 1. balkánskou válkou celá Turecku), na jejíž území si dělalo nárok Srbsko, Bulharsko i Řecko. Nakonec se všichni spojili proti Bulharsku:

Bulharsko x Srbsko + Řecko + Černá Hora + Turecko (!) + Rumunsko (! - v první válce nebojovalo). Bulharsko prohrálo a všechny státy (s výjimkou Černé Hory, která s Bulharskem nesousedila) zabraly kus bulharského území. Velká nenávisť panovala především mezi Bulhary a Srby → to bude důvod, proč se v 1SV Bulharsko připojí na stranu RU a zabere kus Srbska.

Balkán se stává „sudem prachu“ - spory všech balkánských států mezi sebou + soupeření velmocí o vliv (hlavně rivalita Rusko x RU) → to nakonec povede k 1SV.

Onou pověstnou „jiskrou v sudu s prachem“ pak bude atentát na Ferdinanda v Sarajevu...

2) Trojspolek a Trojdohoda

Po roce 1871 (prusko-francouzská válka) je vojensky i hospodářsky nejsilnější zemí v Evropě Německo. Bismarck ovšem provádí opatrnou politiku, neboť se obává odvety Francie. V roce 1890 však musel Bismarck odstoupit a nový císař Vilém II. (1888-1918) pak prováděl mnohem agresivnější zahraniční politiku.

V Evropě vznikly dva hlavní mocenské bloky

1882 - vzniká Trojspolek - vojensko-politické spojení **Německa, Rakouska-Uherska a Itálie**. Nejdříve vzniknul v roce 1879 Dvojspolek (Německo + RU), v roce 1882 se pak přidala Itálie. Itálie byla ovšem vojensky nejslabší, politicky nespolehlivá a v 1SV nejdříve vyhlásí neutralitu a pak přejde na stranu Dohody.

1907 - vznik Trojdohody - vojensko-politické spojení **Velké Británie, Francie a Ruska**. Toto spojení bylo založeno 3 bilaterálními smlouvami. Nejdříve byla v roce 1893 podepsána francouzsko-ruská smlouva, zaměřená proti Německu. Vztahy VB a Francie byly po celé 19. století velmi špatné kvůli sporům o kolonie (1898 - Fašodská krize → ponížení Francie, viz dále), ale nakonec se jim podařilo své spory urovnat a podepsaly v roce 1904 Srdečnou dohodu. V roce 1907 pak byla podepsána britsko-ruská smlouva, čímž vznikla Trojdohoda. Předtím se Britové a Rusové přeli mezi sebou hlavně o vliv v Íránu a Afghánistánu, ale nakonec se dohodli.

Hlavní rozpory mezi Trojspolkem a Trojdohodou

- 1) **rivalita Francie x Německo.** Francie se nikdy nesmíří se ztrátou Alsaska a Lotrinska a hledá příležitost k odvetě.
- 2) **kolonie.** Trojspolek má málo kolonií a chce víc, Trojdohoda má hodně a nechce o ně přijít. VB a Francie byly největší koloniální mocnosti a měly spousty kolonií, Rusko nemělo sice klasické kolonie, ale připojilo obrovská území přímo k Rusku. Oproti tomu RU nemělo kolonie vůbec (rezignovalo na ně), Itálie (Libye, Italské Somálsko, Eritrea) a Německo (Tanganika, Namibie, Togo, Kamerun, Rwanda a Burundi + pár ostrůvků v Pacifiku) málo, protože se sjednotili pozdě a už toho na ně moc nezbylo.
- 3) **Balkán.** Hlavně mezi sebou soupeří RU a Rusko, po roce 1908 (anexe Bosny a Hercegoviny) mezi nimi bylo již vyložené nepřátelství.
- 4) **Námořní zbrojení.** Spory mezi VB a Německem. Německo zahájilo obrovské námořní zbrojení, VB se tím cítí ohrožena.

Velká Británie předtím uplatňovala „Zásadu dvou předí“ - musí mít větší loďstvo než jakékoliv jiné dvě velmoci dohromady - kdyby se spojily, aby VB byla přesto silnější. Tuto zásadu však po rozsáhlém německém námořním zbrojení už nebyli schopni dodržet.

3) Počátek 1. světové války. Rok 1914.

28.6.1914 – atentát na Františka Ferdinanda d'Este (rakouský arcivévoda, následník trůnu) **v Sarajevu.** Spáchal ho bosenskosrbský student **Gavrilo Princip.** František Ferdinand zemřel okamžitě, jeho manželka Žofie při převozu do nemocnice. Principovi bylo 19 let, byl neplnoletý, a tak dostal „jen“ 20 let. Byl vězněn v Terezíně, kde zemřel na TBC. Princip byl členem organizace Mladá Bosna, která byla napojena na organizaci Černá ruka (důstojníci srbské armády). Sama vláda v Bělehradě však do atentátu zapletena nebyla.

červencová krize – do začátku 1SV zbýval přesně měsíc. Rakousko-Uhersko si nejdříve zajistilo diplomatickou podporu Německa a pak obvinilo Srbsko z podpory atentátníků (což nebyla pravda!) a dalo mu ultimátum (23.7.) s téměř nesplnitelnými požadavky. Německo mělo připravený plán útočné války (viz Schlieffenův plán) a potřebovalo RU zatáhnout do války. A vědělo, že kvůli něčemu jinému než kvůli Balkánu RU nebude chtít válčit.

Srbsko většinu bodů ultimáta přijalo, ale odmítlo, aby orgány RU vyšetřovaly pozadí atentátu přímo na srbském území (narušení suverenity). → **28. 7. 1914 - RU vyhláší válku Srbsku, začátek 1SV** (až do 2SV se jí říkalo Velká válka) a ještě téhož dne bombarduje Bělehrad. Válka se rychle rozroste: Rusko vyhláší mobilizaci (29. 7.), Německo vyhlásilo 1. 8. válku Rusku (Rusové odmítli zastavit válečné přípravy) a 3.8. Francii. 4.8. Německo vyhlásí válku Belgii a ještě téhož dne VB Německu (kvůli porušení neutrality Belgie). Následuje další řetěz vyhlášení války.

Hlavním agresorem bylo Německo. Mělo vypracovaný **Schlieffenův plán** (vypracoval ho už v 90. letech 19. století maršál von Schlieffen, náčelník generálního štábu). Plán počítal se současným bojem na dvou frontách – proti Francii a Rusku. Cílem bylo zničit Francii bleskovým úderem dříve, než Rusové stačí mobilizovat. Teprve po porážce Francie se hlavní část armády přesune na východ a porazí Rusko. Plán počítal s útokem přes neutrální Belgii (čímž byla ovšem do války zatažena VB). Všechny státy šly nadšeně do války, veřejné mínění ve všech velmocích bylo pro válku! Jen Češi ne – byli v rámci RU armády nasazeni v boji proti Srbům a Rusům (Slované!). Panovníci a hlavy států ve válce postupně přestávají rozhodovat, rozhodují generální štáby!

Další události v roce 1914

V roce 1914 vstoupilo do války ještě Turecko (na straně Německa a RU), Japonsko a řada méně významných států (na straně Dohody). Na straně VB bojovaly i její dominia a kolonie (Austrálie, NZ, Kanada, Jižní Afrika, Indie...). Itálie a USA vyhlásili neutralitu.

Vytváří se dva mocenské bloky:

1) Ústřední mocnosti – N, RU, Turecko (vše 1914), později i Bulharsko (1915)

2) Dohoda – F, Rusko, VB, Japonsko + menší státy (mj. napadené státy – Belgie a Srbsko), později i Itálie (1915) a USA (1917)

Japonsko vstoupilo do války na „správné straně“ hned v roce 1914, zabralo Německu přístav Ťiao-Čou v Číně a německé ostrůvky v Pacifiku (Palau, Mariany, Karolíny, Marshallovy ostrovy). Některé další německé ostrovy v Pacifiku zabrala Austrálie a NZ.

Hlavní boje probíhaly v Evropě

Západní fronta: německý útok proti Francii byl zastaven kousek před Paříží v **bitvě na Marne** (září 1914). Marna je řeka. Bitvě se často říkalo „zázrak na Marne“. Část vojáků přisunuli Francouzi na bojiště z Paříže v 600 vozech taxislužby. Francouzi ztratili v bitvě 80000 mužů (**ztráty = mrtví + nezvěstní + ranění**, německé ztráty nejsou známy), ale Němce se podařilo zastavit. Následoval „běh k moři“ (snahy o obchvat). Fronta se nakonec natáhla a stabilizovala, **válka se stala zákopovou**. Belgie a Lucembursko byly obsazeny a téměř celé byly po celou 1SV pod německou kontrolou.

Východní fronta: zde bojovala proti Rusku menší část německé armády + RU. **V bitvě u Tannenbergu** utrpěli Rusové od Němců těžkou porážku. Rusům se kupodivu podařilo zmobilizovat daleko rychleji, než doufali Němci podle Schlieffenova plánu. Rusů bylo daleko víc, ale dostali na frak, a to dokonce ve dvou bitvách, v srpnu 1914 u Tannenbergu a v září 1914 u Mazurských jezer. V obou bitvách velel Němcům generál Paul von Hindenburg. Proti RU byli Rusové úspěšnější, dobyli dokonce část Haliče (Lvov).

Jižní fronta: RU se podařilo dobýt Bělehrad, ale Srbové ho vzápětí dobyli zpátky. Válka se pak i zde změnila ve válku zákopovou.

4) Rok 1915

Západní fronta

Během roku 1915 se fronta nepohnula. Němci u Ypres (u Ypres proběhly celkem 3 bitvy – 1914, 1915, 1917, třetí bitva u Ypres se často označuje jako bitva u Passchendaele - viz dále) poprvé nasadili chlor, zpuchýřující plyn. Britové rovněž. Velký význam to ale nemělo (plynové masky). V roce 1915 také Němci poprvé použili na frontě plamenomet.

Východní fronta – Němci a RU vytlačili Rusy z Haliče i východního Pruska a zatlačili je směrem dál do Ruska.

Jižní fronty (v Evropě)

1) italská fronta – 1915 - Itálie vstupuje do války na straně Dohody! (květen 1915). Italové nejdříve vyhlásili neutralitu. Pak tajně vyjednávali s Dohodou. Výsledkem byla tajná **londýnská dohoda** (duben

1915), kterou Dohoda slíbila Itálii za účast ve válce velkou část území RU a Turecka (mj. Jižní Tyroly, Istrii, většinu Dalmácie, kontrolu nad Albánií, suverenitu nad souostrovím Dodekany (které Italové okupovali již od roku 1912) a JZ část Malé Asie. Většinu pak Italové nedostali → důvod pro vstup do 2SV na straně Německa. Po Říjnové revoluci Trockij tuto i další tajné smlouvy zveřejnil, aby tak zkompromitoval imperialisty. Italská fronta (Itálie x RU) se až do konce války moc nehýbala, bojovalo se hlavně v Alpách. Italové byli ještě horší válečníci než Rakušané.

2) srbská fronta – porážka Srbska! Rakouská vojska neschopná → Němci sem poslali svoje jednotky a převzali velení a plánování operací (generál Mackensen). **Do války** navíc na straně RU a **N vstoupilo Bulharsko** a napadlo Srbsko z druhé strany. Srbsko poraženo a obsazeno RU (vlastní Srbsko) a Bulharskem (Makedonie). Srbsko pak bylo, stejně jako Belgie a Lucembursko, okupováno až do konce války. Části srbské armády se podařilo ustoupit přes Albánii na ostrov Korfu. Rakušané už by nejraději s válkou skončili, svého cíle už dosáhli, ale Němci jim to nedovolí.

3) soluňská fronta – VB + F se vylodili u Soluně, boje proti Bulharsku. Až do roku 1918 se ale na této frontě nic velkého nestalo.

Turecko

Turecko (Osmanská říše) vstoupilo do války v roce 1914 na straně Ústředních mocností. Bojovalo proti Rusům na kavkazské a proti Britům na mezopotámské frontě, kde se Britové vylodili. **Dardanelská operace (= bitva u Gallipoli) – 1915** – hlavním propagátorem akce byl Winston Churchill (1874-1965), ministr námořnictva. Strategickým cílem bylo dobýt turecké pevnosti v Dardanelách, proplout jimi, obsadit hlavní město Osmanské říše Istanbul a tím vyřadit Turecko z války. Kromě Britů se mj. účastnili mj. jednotky Austrálie a NZ, utrpěly zde hrozná ztráty. Jedna z nejtěžších porážek Dohody v celé 1. SV. Na straně Turků se vyznamenal Mustafa Kemal. V bitvě padlo celkem 11000 vojáků Austrálie a NZ – na jejich paměť se slaví v obou zemích ANZAC Day.

Genocida Arménů. Arméni chtěli nezávislost na Turecku. Žili hlavně na východě dnešního Turecka, v okolí jezera Van (tzv. Západní Arménie). Turci se rozhodli, že Armény vyvraždí. V letech 1915-1923 bylo zavražděno asi 1.5 milionů Arménů, nejvíce v roce 1915. **První moderní genocida.** Arméni byli buď přímo zavražděni, nebo (většina) deportována do pouští Sýrie a Mezopotámie (většina zemřela během pochodu). Turci dodnes genocidu popírají nebo zlehčují. Celkově byl rok 1915 ve znamení úspěchů Ústředních mocností (Srbsko, Rusko, Gallipoli).

5) Rok 1916

Západní fronta – dvě gigantické bitvy s nerozhodným výsledkem:

1) Verdun – útokem na tuto klíčovou pevnost chtěli Němci donutit Francii k nasazení všech záloh a donutit ji vykrváct. Francouzi totiž předtím prohlásili, že budou Verdun bránit do posledního muže. Francouzům velel v bojích maršál Petain, hrdina! Vykrvácely však obě strany. Bitva probíhala většinu roku **1916** (únor – prosinec 1916). Celkem padlo 500000 – 700000 vojáků, ztráty byly vyrovnané na obou stranách. Bitva se vyznačovala především masivním nasazením dělostřelectva. Bitva skončila v zásadě nerozhodně, ale Verdun byl spíše neúspěch Němců – Verdun se dobýt nepodařilo.

2) řeka Somma (červenec–listopad 1916) – britsko-francouzská ofenzíva **1916**, probíhající paralelně s bitvou u Verdunu. Celkové ztráty obou stran byly vyrovnané a čítaly přes milion vojáků (různé údaje udávají ztráty cca 1.1-1.3 milionu vojáků). Při britském útoku 1.7.1916 (první den ofenzívy; předcházela mu týdenní dělostřelecká příprava, která se však minula účinkem a Němce moc nepoškodila) zaznamenali Britové rekordní ztráty 57470 vojáků během jediného dne (z toho

19000 padlých), z toho první hodinu útoku ztratili Britové 30000 vojáků. Britové a vojáci Commonwealthu se podíleli na celé ofenzívě asi třemi čtvrtinami vojáků, Francouzi dodali jen čtvrtinu (nesli veškerou tíhu bojů u Verdunu). Britové v bitvě poprvé nasadili tanky, ale bylo jich málo a frontu se nepodařilo prolomit. Bitva skončila v zásadě nerozhodně, ale Somma byla spíše neúspěch Dohody, britsko-francouzská ofenzíva neuspěla. Britové a Francouzi nakonec celkově postoupili v průměru o 3 kilometry za cenu ztrát přes 600000 vojáků. Tanky byly z Británie do Francie dopravovány pod krycím názvem „vodní nádrže“ (water tanks), z čehož vznikl název tanky.

Němci v roce 1916 změnili vrchní velení armády. Náčelníkem generálního štábu se stal **Paul von Hindenburg** (vítěz od Tannenbergu a pozdější prezident Německa), jeho zástupcem **Erich Ludendorff** (v roce 1923 spolu s Hitlerem organizátor mnichovského „pivního puče“). Oba podřídili veškeré německé hospodářství válečným potřebám. Před nimi velel Němcům generál Erich von Falkenhayn. Důvody změny: neúspěch u Verdunu, vstup Rumunska do války, Brusilovova ofenzíva.

Východní fronta – Rusové opět útočí – Brusilovova ofenzíva – nejúspěšnější ruská ofenzíva v 1SV (velitel generál Alexej Brusilov). Snažili se ulehčit Francouzům u Verdunu. Velké a poslední ruské vítězství v 1SV. Rusové postoupili až ke Karpatům. Nakonec byli zastaveni za pomoci Němců, kteří převzali po RU vrchní velení a poslali tam jednotky ze západní fronty. Celkově ale úspěch Rusů – postoupili o 80-150 kilometrů na západ. Úspěch ale přišel Rusy draho - v ofenzívě ztratili půl milionu vojáků.

Balkán

RU obsadilo Černou Horu (spojenec Srbska) a poté i neutrální Albánii (protože tam ustoupily srbské jednotky, zbytkům srbské armády se pak podařilo ustoupit z Albánie na Korfu). **Do války vstupuje na straně Dohody Rumunsko** (v srpnu 1916), bylo ale rychle poraženo spojenými vojsky N, RU a Bulharska. Rumunsko bylo dost důležité kvůli ropě. Rumunsko vstoupilo do války, protože mu Dohoda tajnou smlouvou slíbila po válce Sedmihradsko, Banát a Bukovinu, což po válce skutečně dostali. Němcům veleli generálové Falkenhayn (bývalý šéf generálního štábu) a von Mackensen. V prosinci 1916 dobyli Němci Bukurešť. Celkově byl rok 1916 na Balkáně obrovským úspěchem Ústředních mocností – kontrolují teď celý Balkán s výjimkou malého kousku u Soluně.

moře – bitva u Skagerraku (u Jutska) – 1916, u dánských břehů (proběhla 31.5.-1.6.1916, proběhla na západ od Jutského poloostrova, Skagerrak je úžina mezi Dánskem a Norskem). Jediná velká námořní bitva v 1SV. Skončila v zásadě nerozhodně. Takticky spíše vítězství Němců (potopili víc britských lodí), strategicky spíše vítězství Britů – Němci už se raději do konce války o velký střet lodí nepokusili a spoléhali na ponorky.

V roce 1916 zemřel po 68 letech vlády František Josef I., po něm nastoupil Karel I. (1916-1918, prasnovec Franze Josefa).

Jiné události v roce 1916:

- 1) **povstání v Irsku** (tzv. velikonoční) – Irové chtěli nezávislost. Povstání trvalo týden, bylo tvrdě potlačeno a 16 vůdců bylo popraveno. Němci povstalce morálně podpořili, dodat jim zbraně se jim ale nepovedlo.
- 2) britský agent, archeolog Thomas Edward Lawrence (**Lawrence of Arabia**), **zahajuje v roce 1916 arabské povstání proti Osmanům**. V roce 1917 vyhlásili Arabové nezávislé království s hlavním městem Mekkou.

6) Rok 1917

Dvě rozhodující události roku 1917:

- 1) dvě revoluce v Rusku a totální zhroucení ruské armády.
  - 2) vstup USA do války.
- Důsledky obou událostí se projeví až v roce 1918.

Ponorková válka – v únoru 1917 vyhlásilo Německo neomezenou ponorkovou válku. Poprvé vyhlásili Němci neomezenou ponorkovou válku už v únoru 1915, ale pak ji v září 1915 odvolali kvůli prudkému zhoršení vztahů s USA. Od února 1917 útočili německé ponorky na všechny lodě, i obchodní lodě neutrálních států (včetně amerických), které zásobovali Velkou Británií. Němci počítali s tím, že jim USA vyhlásí válku, ale domnívali se, že potopí všechny lodě převážející americké vojáky do Evropy a bude klid.

→ **USA vyhlásí válku Německu - 1917** (v dubnu, kvůli potápění amerických lodí).

Vstup USA do války nakonec asi rozhodnul válku, ale než Američané vycvičili velkou armádu (neměli brannou povinnost) a dopravili ji do Evropy, trvalo to asi rok → projevilo se to až roku 1918. Velká Británie byla v roce 1917 kvůli ponorkové válce těsně před zhroucením! Zachránily ji až ozbrojené konvoje, které doprovázely obchodní lodě. Ponorky ale dál dělaly Britům velké potíže. Za 1SV potopili Němci přes 5000 obchodních lodí a ztratili přitom jen 187 ponorek.

Západní fronta – během roku 1917 se skoro nepohnula. Nejvýznamnější byla **bitva u Passchendaele** (třetí bitva u Ypres, v Belgii, červenec-listopad 1917). Britská ofenzíva, nakonec to dopadlo nerozhodně. Říjnové lijáky změnilo bojiště v bažinu (tekuté bahno) a spousta lidí i koní se utopila. V této bitvě Němci poprvé použili nový plyn, yperit. Celkově Britové postoupili za 5 měsíců asi o 5 kilometrů, ale měli mírně vyšší ztráty (Němci ztratili 240000 vojáků, Britové 300000).

Východní fronta – totální zhroucení ruské armády v důsledku dvou revolucí:

- 1) březen 1917 – únorová revoluce, car svržen
- 2) listopad 1917 – říjnová revoluce, bolševický převrat.

Už před říjnovou revolucí se armáda v podstatě rozložila bolševickou agitací, vojáci odmítali bojovat, probíhaly masové vzpoury a dezerce. **Po vítězství bolševiků válka na východní frontě v podstatě skončila vítězstvím Ústředních mocností.** Bolševici jednájí o míru (uzavřen až v březnu 1918), protože Lenin potřebuje volné ruce pro boj proti bílým (v Rusku začíná občanská válka) a proto se raději vzdá území. Lenin se domníval, že po 1SV stejně vypukne v Evropě komunistická revoluce. Lenin byl v podstatě německý agent. Únorová revoluce ho zastihla ve švýcarském exilu. Spěchá do Ruska. Němci mu umožní průjezd v zabezpečeném železničním vagonu přes Německo a neutrální Švédsko do Ruska, kam dorazil v dubnu 1917. Sázka na Lenina Němcům dokonale vyšla. Z exilu se do Ruska vrátil i Lev Trockij, který přijel lodí z New Yorku v květnu 1917.

Italská fronta – bitva u Caporetta 1917 – Němci posílili RU jednotky a drtivě porazili italskou armádu, fronta se posunula asi o 100 kilometrů směrem do Itálie. VB a F poslali do Itálie posily, jinak by se asi Itálie úplně vojensky zhroutila.

Celkově byl rok 1917 ve znamení velkých úspěchů Ústředních mocností, avšak nakonec se ukázal jako rozhodující vstup USA do války.

7) Rok 1918 a konec první světové války

Leden 1918 – **14 bodů amerického prezidenta Wilsona** – Wilson je přednesl v Kongresu. Byl to vlastně návrh mírových podmínek Dohody Ústředním mocnostem a zároveň návrh zásad poválečného uspořádání světa.

Hlavní body:

1. Otevřená diplomacie bez tajných aliancí.
2. Svoboda plavby v mezinárodních vodách.
4. Celosvětové odzbrojení
(body 1-5 se týkaly poválečného uspořádání)
- 6.-8. Němci vyklidí obsazená území (Rusko, Francie, Belgie)
9. Hranice Itálie budou „striktně etnické“.
10. Autonomie pro národy RU.
11. Ústřední mocnosti vyklidí Rumunsko, Srbsko a Černou Horu.
11. a 13. Srbsko a nově vzniklé nezávislé Polsko dostanou přístup k moři.
(body 6-13 se týkaly vlastních mírových podmínek)
14. Bude zřízena Společnost národů, která bude garantovat mezinárodní právo, bude založena na zásadě rovnosti malých i velkých států.

Většina bodů byla po 1.SV skutečně splněna! Ústřední mocnosti však 14 bodů odmítly, měly zatím vojensky jasně navrch!

březen 1918 (3. 3. 1918) Brestlitevský mír – mírová smlouva mezi sovětským Ruskem a Ústředními mocnostmi (N + RU + Bulharsko + Turecko). Jednání o tomto míru se vlekla od prosince 1917, kdy se ruská armáda prakticky rozpadla. Trockij jednání protahoval a nejdříve odmítl podepsat → Němci v únoru zabrali další ruská území, pak Sověti podepsali. **Drtivá porážka Ruska!** – Rusové museli vyklidit Finsko, Pobaltí, Ukrajinu, ruské Polsko a Zakavkazsko, vznikly zde „nezávislé státy“ pod kontrolou Německa, Turecka a RU. Rusko navíc muselo platit reparační a demobilizovat.

Velké strategické vítězství Německa! – mohli přesunout jednotky na západní frontu, kde chtěli teď definitivně zvítězit. Bolševici ale mír kvůli začínající občanské válce nutně potřebovali. Po vyhrané občanské válce zaberou bolševici část území zpět (Ukrajina, Zakavkazsko – Sověti v listopadu 1918 odvolali svůj podpis na brestlitevské smlouvě!), ale některé státy získaly skutečnou nezávislost po válce (Pobaltí a Polsko jen do 2SV, Finsko trvale). Němci se po prohrané válce samozřejmě svých územních zisků (vlivu) na východě museli zříct.

Západní fronta – vítězství na východě umožnilo Němcům přesun jednotek na západ. V březnu 1918 zahájili **Ludendorffovu ofenzivu**. Postoupili na západ, ale tam byli **zastaveni v druhé bitvě na Marňě**. Němci už nemají dost sil, zatímco u Dohody se teprve teď projevila příchu amerických posil a Dohoda přešla do ofenzivy. V srpnu 1918 prolomili spojenci frontu a Němci najednou zjistili, že válka je prohraná. V Německu navíc vypukla revoluce, nastal rozklad německé armády. 8.srpna 1918 prolomili Britové frontu a Ludendorff označil tento den ve svých pamětech jako „**černý den německé armády**“. Britové během jediného dne postoupili o 10-15 kilometrů a zajali tisíce německých vojáků při minimu vlastních ztrát. Němcům se už nepodařilo frontu stabilizovat a až do konce války (v listopadu) byli nuceni neustále ustupovat.

9. 11. 1918 – německý císař Vilém II. abdikoval a odjel do holandského exilu.

11. 11. 1918 – Němci kapitulovali a podepsali příměří v Compiègne ve štábním vagonu maršála Foch (Foch byl od dubna 1918 vrchním velitelem všech vojsk Dohody). **Konec první světové války!**

Němci bojovali nejdéle, ostatní Ústřední mocnosti kapitulovaly ještě dřív. Zvláštní porážka – v době kapitulace se vůbec nebojovalo na německém území!

Turecko – bylo poraženo v Palestině a Sýrii (Britové dobyli Damašek) i v Mezopotámii, kapitulace (30.10. příměří v Mudrosu).

Rakousko–Uhersko – 28.10. se fakticky rozpadlo, příměří bylo podepsáno až 3.11., kdy už Rakousko-Uhersko neexistovalo. RU armáda se předtím na Piávě (Itálie) úplně zhroutila.

Bulharsko – kapitulovalo už 30.9. (příměří). Bulharská armáda se zhroutila a došlo k prolomení soluňské fronty.

8) Výsledky první světové války

Výsledky 1. SV byly definitivně stvrzeny až versailleským systémem smluv z let 1919-1920 (a revizí – Lausanskou smlouvou s Tureckem z roku 1923).

A) Bezprostřední výsledky

- 1) **Vítězství Dohody**, porážka Ústředních mocností a Ruska
- 2) **Rozpad RU a Osmanské říše**, oslabení Ruska
- 3) **Milióny mrtvých**. Odhady: 8.5 – 10 milionů mrtvých vojáků + 7 milionů civilistů (nejvíce z nich Arméni. Ve 2SV padne podstatně více civilistů než vojáků.
- 4) **Vznik nových nezávislých států**: Československo, Polsko, Království SHS (název „Jugoslávie“ až od roku 1929), Finsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Saúdská Arábie (název S.A. až od roku 1932).
- 5) **Rusko a Německo ztratily velkou část svého území** (Němci ztratili Alsasko-Lotrinsko, část Slezska a další území na východě i jinde – viz dále Versailleská mírová smlouva).
- 6) **Německo ztratilo všechny kolonie**.
- 7) **Nejvýznamnější územní zisky**: Rumunsko - Sedmihradsko a Banát (dříve Uhersko) a Bukovinu (dříve Rakousko), Itálie – Jižní Tyrolsko, Terst a Istrii (dříve Rakousko), Francie získala Alsasko a Lotrinsko (dříve Německo).
- 8) Neturecké části Osmanské říše a bývalé německé kolonie byly Společností národů svěřeny některým dohodovým státům (VB, Francie, Belgie, Jižní Afrika, Japonsko, NZ, Austrálie) jako tzv. „mandátní území Společnosti národů“ (de facto kolonie - podrobněji viz Společnost národů).

B) Dlouhodobé důsledky

- 1) **Oslabení VB a Francie, nejsilnější zemí světa se staly USA**, stáhly se však do izolace a do situace v Evropě až do 2.SV skoro nezasahovaly.
- 2) **Všeobecný úpadek morálky**.
- 3) **Radikalizace** – nástup totalitních (nacismus, fašismus, komunismus) a autoritativních režimů, úpadek demokracie.
- 4) **Nespokojenost s výsledky války** – SSSR, Německo a Maďarsko se nesmíří se ztrátou území, hlavně Německo prahne po odvetě. Japonsko a Itálie na straně vítězů, ale dostali méně, než chtěli. „Nespokojenci“ vyvolají 2SV.